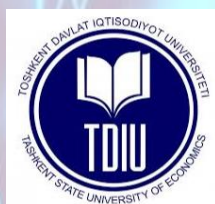

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ
МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТАРМОҒИГА КИРИТИЛГАН ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИНГ ЭКОНОМЕТРИК ТАҲЛИЛИ

Аннотация: Мақолада аграр соҳани барқарор ривожлантиришда инвестицияларнинг ўрнига баҳо берилгани ҳолда қишлоқ хўжалиги иқтисодиётида инвестициялардан фойдаланишнинг ҳозирги ҳолатларининг эконометрик таҳлили ўтказилган. Шунингдек, тармоқда инвестицион фаолликни ошириш бўйича фикр-мулоҳазалар баён этилган.

Аннотация: В статье оценен роль инвестиций в устойчивом развитии аграрной сферы, приведён экономический анализ современного состояния использования инвестиций в экономике сельского хозяйства. А также изложены мысли по повышению инвестиционной активности в отрасли.

Abstract: In the article, assessing the role of investment in the sustainable development of the agrarian sector, provides an economic analysis of the current state of the use of investment in the agricultural economy. And also set out thoughts on increasing investment activity in the industry.

Аграр соҳанинг барқарор ривожланишига эришиш учун хўжаликларнинг инвестицион салоҳиятини шакллантириш, уларни қўллаб-қувватлаш механизмларини такомиллаштириш талаб этилади.

2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида “...қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини чуқур қайта ишлаш, ярим тайёр ва тайёр озиқ-овқат ҳамда қадоклаш маҳсулотларини ишлаб чиқариш бўйича энг замонавий юқори технологик асбоб-ускуналар билан жиҳозланган янги қайта ишлаш корхоналарини қуриш, мавжудларини реконструкция ва модернизация қилиш бўйича инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш” асосий вазифа қилиб белгиланган (1).

Мамлакатда сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий ҳаётининг барча томонларини изчил ислоҳ этиш ва либераллаштириш, жамиятни демократик янгилаш ва модернизация қилиш жараёнлари жадал суръатлар билан ривожланиб бормоқда. Бунда кучли фуқаролик жамиятини шакллантириш йўлида белгилаб олинган ва изчил равишда амалга оширилаётган улкан вазифалар мустаҳкам замин яратмоқда. Ушбу вазифалардан бири саноат тармоқларини хомашё билан таъминловчи, мамлакат озиқ-овқат сиёсатини амалга оширувчи тармоқлардан бири қишлоқ хўжалигини ривожлантириш, етиштирилаётган маҳсулотларни сифатли ва рақобатбардошлигини ошириб жаҳон бозорларига олиб чиқиш чора тадбирларини ишлаб чиқишдан иборат.

Маълумки, бугунги кунда фермер хўжаликларининг йиллик чорва озуқасига бўлган эҳтиёжининг фақат 35 фоизи маҳаллий имкониятлар ҳисобидан қопланмоқда. Шу сабабли янги ерларни ўзлаштириш орқали экин майдонларини кенгайтириш эвазига чорванинг озуқа базасини мустаҳкамлаш,

шунингдек, балиқчилик, паррандачиликни ривожлантириш ҳисобидан озиқ-овқат маҳсулотлари ҳажмини кескин кўпайтириш талаб этилмоқда. Яна бир муҳим вазифа – сувни тежайдиган суғориштехнологияларини кенг қўллашдан иборат (2). Бу борада республикада экин майдонларини оптималлаштириш ва қишлоқ хўжалиги экинларини районлаштириш борасида ҳар томонлама пухта ўйланган сиёсат олиб борилаётгани, энг муҳим хом ашё ва экспортбоп маҳсулот бўлган пахта етиштиришнинг нисбатан барқарор ҳажмини сақлаган ҳолда бошқа қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштиришни бирнеча баробар кўпайтириш имконини беради.

Мамлакатнинг аграр соҳасида олиб борилаётган иқтисодий ислохотлар натижасида барқарор ривожланишни таъминлаш учун етарли даражада мустаҳкам ресурслар базаси, ҳуқуқий, ташкилий-иқтисодий ҳамда институционал асослар яратилди. Аввало, аграр соҳада ер-сув ресурсларидан самарали фойланиш усулларини қўллаш асосида барқарор ривожланишга эришилди. Бу жараёни ташкил этишда фермер хўжаликларининг устувор ривожлантириш, моддий-техник ва молиявий таъминлаш бўйича бозор иқтисодиёти тамойилларига мос ишончли тизим ва механизмларининг шакллантирилиши, фермер хўжаликларида ички инвестициялардан самарали фойланишни йўлга қўйиш кабилар муҳим омил ҳисобланади.

2019 йил якунлари бўйича ялпи ички маҳсулотнинг ўсиши 5.3 фоизини, жумладан, қишлоқ хўжалигида қарийб 7 фоизни ташкил этди. Амалга оширилган тадбирлар натижасида мамлакат аҳолисини озиқ-овқат маҳсулотлари билан барқарор равишда таъминлаб туришга эришилмоқда. Аммо таъкидлаш лозимки, бугунги кунда қишлоқ хўжалигидаги мавжуд ички имкониятлардан етарли даражада фойдаланилмаслиги натижасида соҳада ресурслардан фойдаланиш самарадорлигини пастлигича қолмоқда.

Кейинги йилларда ерларнинг шўрланишдаражасини ортиб, унумдорлиги эса пасайиб бориш тенденциясини бартараф этиш мақсадида ўтган давр мобайнида бу борада кўрилган чора-тадбирлар натижасида 1 миллион 700 минг гектар суғориладиган ернинг мелиоратив ҳолати яхшиланди. Бу эса жами экин экиладиган майдонларнинг ярмидан кўпини ташкил этади. Таъкидлаш жоизки, мамлакатда олиб борилган бу тадбирлар натижасида сизот сувлари энг оғир даражада, яъни 2 метргача юзада жойлашган ерлар қарийб 500 минг гектарга ёки учдан бирига камайтирилди. Кучли ва ўртача шўрланган ерлар эса 100минг гектарга ёки 12 фоизга қисқартирилди. Шунга қарамай, қишлоқ хўжалиги маҳсулоти ишлаб чиқарувчилар кўпроқ бугунги кун натижасини кўзлаган ҳолда фаолият юритмоқдалар. Аксарият ҳолларда мамлакат бўйича экинлардан юқори ҳосил олинишига қарамай, ишлаб чиқариш рентабеллиги даражаси пастбўлмоқда, айрим хўжаликлар эса зарар билан фаолият юритмоқдалар.

Юқоридаги ҳолатларнинг барчаси қишлоқ хўжалигининг барқарор ривожлантиришни таъминлаш юзасидан чора-тадбирларни амалга ошириш келажақда мавжуд табиий-иқтисодий салоҳиятидан самарали фойдаланишнинг бозор муносабатларига мос механизмларини жорий этиш ва мунтазам такомиллаштириб боришни тақозо этади. Ҳозирги кунда қишлоқ хўжалигида

маҳсулот етиштириш тизимини самарали йўлга қўйишда мавжуд ресурс ва имкониятлар ҳамда инвестициялардан оқилона фойланишни ташкил этиш алоҳида аҳамиятга эга.

Иқтисодиётни эркинлаштириш ва ислохотларни чуқурлаштиришнинг устувор йўналишларидан бири иқтисодиётга инвестицияларни жалб қилиш билан боғлиқ. Инвестицияларни жалб этмай, айниқса етакчи тармоқларда инвестиция иштирокини кенгайтирмай туриб, иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга ошириш ва модернизациялаш, корхоналарни замонавий техника билан қайта жиҳозлаш ҳамда рақобатбардош маҳсулот ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш мумкин эмас. Мамлакатда ҳозирги пайтда хорижий инвесторлар учун қулай инвестиция муҳитияратилган. Бу қулайликлар улар учун яратилган турли давлат кафолатлари ва имтиёзларда ўз аксини топган.

Мамлакат иқтисодиётини модернизациялаш шароитида фермер хўжаликларини ривожлантиришда ички инвестициялардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўналишларини ишлаб чиқиш учун ҳозирги вақтда инвестициялардан фойдаланиш масалалари ва унинг ҳолатини ўрганиш зарур.

Ўтган даврда мамлакатда ички инвестициялардан фойдаланиш соҳасида катта ишлар амалга оширилди. Бу мақсадда мамлакатда инвестиция дастурлари тузилмоқда ва амалга оширилмоқда. Инвестиция дастурлари узоқ муддатга мўлжалланган бўлиб, унда ҳар бир йил учун мўлжалланган чора-тадбирлар алоҳида ифодаланган. Лекин шунга қарамай киритилган инвестициялардан фойдаланиш даражаларини доимий ўрганиш, таҳлиллар ўтказиш ва хулосалар қилиб бориш мақсадга мувофиқдир.

1-Расм. Қишлоқ хўжалиги таркибига киритилган инвестициялар таҳлили
Ўзбекистон Республикасининг қишлоқ хўжалиги иқтисодиётида инвестициялардан фойдаланиш ҳолатларининг эконометрик таҳлилининг ўтказиб, тадқиқот натижалари кўра акс этган расмдаги маълумотларга асосан таъкидлаш жоизки 2000 йилда (42,6 млрд.сўм) 19,6 млрд. сўм, 2003 йилда (98,5

млрд.сўм) 40,8 млрд. сўм ва 2010 йилда (531 млрд.сўм) 53,2 млрд. сўмга қишлоқ хўжалиги иқтисодиётига ҳақиқатда киритилган инвестициялар ҳажмининг ўзгариши $R_2=0,9945$ бўйича аниқланган. $Y_{қ и ш . и н в} = - 0 . 4 8 2 3 x^2 + 2 1 . 3 0 9 x - 139.17x + 236.2$ (1) Модел қийматидан камайган бўлиб, бу ўзгаришни қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш саноатини ривожлантириш ҳисобидан ялпи ички маҳсулот таркибида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлар улушини камайтиришга қаратилган вазифаларни изчиллик билан амалга оширилаётганлигидан деб қараш мақсадга мувофиқдир.

Мамлакат салоҳиятининг тобора юксалиб бораётгани, сўнгги йилларда ишга туширилган янги замонавий қувватлар, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилманинг ривож, тизимида амалга оширилаётган ислохотлар ва иқтисодиётнинг эркинлаштирилиши мамлакатда яратилган ниҳоятда қулай инвестиция муҳити янада юксакроқ мақсадли кўрсаткичларини белгилаш имконини беради.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармонида 1-илова. www.lex.uz.

2. Ўзбекистон Республикаси Президенти матбуот хизмати давлат раҳбарининг 2020 йил учун мўлжалланган энг муҳим устувор вазифалар ҳақидаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси.